

تخت سیار شاه برای سوار شدن بر
اسب، مأخذ: کخ، ۱۳۷۶: ۱۲۸.

بررسی نقوش و سیر تحول آن‌ها در تخت‌های ایرانی دوران باستان*

سیده مطهره موسوی** حسنعلی پورمند*** لیلا کریمی فرد****

تاریخ دریافت مقاله: ۹۸/۸/۲۷

تاریخ پذیرش مقاله: ۹۹/۲/۰۱

صفحه ۱۱۵ تا ۱۳۳

چکیده

این مقاله، پژوهشی پیرامون تخت‌های ایرانی در دوره باستان از سلسله ایلامیان تا پایان سلسله ساسانیان و آغاز اسلام در ایران است. هدف پژوهش شناسایی و معرفی گونه‌های متفاوت تخت‌های ایرانی و بیان چگونگی آن‌ها در این دوره است. پژوهش درصدد پاسخ‌گویی به سؤال‌های ذیل است: ۱. شکل‌های مورد استفاده در طراحی تخت‌های ایرانی در دوره باستان کدامند؟ ۲. مفاهیم مرتبط با نقوش تخت‌های ایرانی در دوره باستان چیست؟ روش تحقیق در این مقاله روش پژوهشی توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر آیکونوگرافی است. شیوه گردآوری داده‌ها کتابخانه‌ای و میدانی است. نتایج حاصله چنین بود که مبلمان ایرانی در دوره باستان، در عین تفاوت‌های بسیار، مسیری ممتد را در روند طراحی طی کرده است. در هر دوره شاهد به‌کارگیری نقش‌مایه‌های حیوانات اساطیری، اشکال هندسی و ساده در طراحی مبلمان هستیم که هر یک متناسب با باورهای مذهبی، کاربرد و درجه اجتماعی افراد، مورد استفاده قرار می‌گرفته است. به‌این‌ترتیب خدایگان، شاهان و ساتراپ‌ها در مراسم آیینی و رسمی از مبلمان با طراحی پیچیده‌تر و پرکارتر به کار می‌بردند و در ضیافت‌ها و مراسم غیررسمی، مبلمان ساده‌تر توسط آن‌ها و نیز مردم عادی مورد استفاده قرار می‌گرفت.

واژگان کلیدی

تخت، چهارپایه، صندلی، ایران باستان.

* این مقاله برگرفته از رساله دکتری سیده مطهره موسوی تحت عنوان «شیوه تعامل مبلمان و معماری خانه‌ها و کاخ‌های سنتی ایران (با تأکید بر دوره قاجار و شهر تهران)» است که به راهنمایی نویسنده دوم و مشاوره نویسنده سوم در دانشکده هنر و معماری دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب انجام شده است.

** دانشجوی دکتری معماری، دانشکده هنر و معماری، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران: ایران.

Email: motaharehmousavi@yahoo.com

*** دکتری تخصصی پژوهش هنر، دانشیار دانشکده هنر و معماری، دانشگاه تربیت مدرس، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

Email: Hapourmand@modares.ac.ir

**** دکتری تخصصی شهرسازی، استادیار دانشکده هنر و معماری، واحد تهران جنوب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

Email: l_karimi@azad.ac.ir

مقدمه

تجزیه و تحلیل به صورت کیفی انجام شده است. این مقاله در سه بخش به تحلیل نقوش و سیر تحول آن‌ها در تخت‌های ایرانی دوران باستان پرداخته است. بخش اول شامل پیشینه تحقیق در کتاب‌ها، مقالات و پژوهش‌های انجام شده در زمینه تخت‌ها و نقوش آنها است. بخش دوم به گردآوری اطلاعات و نمونه‌گیری تخت‌های ایرانی دوران باستان می‌پردازد. در قسمت پایانی با توجه به مطالب به دست آمده از بخش‌های پیشین، تحلیل نقوش و سیر تحول آن‌ها در تخت‌های ایرانی دوران باستان که از موزه‌های ایران و خارج از ایران و منابع معتبر به دست آمده است، بر اساس تقسیم‌بندی ظاهری این تخت‌ها است. در ۴ جدول با کمک ترسیمات خطی تخت‌ها، نقوش بررسی و تحلیل شده است. در انتها با توجه به نتایج بدست آمده از جداول پیشین، به نوع طراحی، کاربرد غالب و سیر تحول تخت‌های ایرانی دوران باستان در جدول ۵ پرداخته شده است.

پیشینه تحقیق

از پژوهش‌های انجام شده پیرامون میلمان ایرانی در دوره باستان می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

- در فصل شصت و دوم از کتاب سیری در هنر ایران با عنوان اثاث منزل، ام. آپتن و اکرم‌ن پسر از معرفی اجمالی اثاث منازل معمولی ایرانی به بررسی و معرفی بخشی از اسباب و اثاثیه دربارهای ایرانی در فرهنگ‌های پیش از هخامنشی، هخامنشی، سلوکی، اشکانی، ساسانی، اوایل دوره اسلامی، سلجوقی، تیموری و صفویه می‌پردازند (پوپ، ۱۳۸۷: ۳۰۵۱-۳۰۵۸).

- در مقاله "قطعات تخت هخامنشی از سامره" تادور، به بررسی کالبدی، تکنیک ساخت و... پنجه شیر و سیلندر برنزی به دست آمده از سامره که با توجه به مستندات قطعه‌ای از تخت هخامنشی معرفی شده است، پرداخته است (Tadmor, ۱۹۷۴: ۳۷-۴۳).

- در مقاله "نقوش تخت و بر تخت نشستن در هنر ساسانی" از هارپر، نمونه‌هایی از آثار هنر ساسانی نظیر سکه‌ها، ظروف و نقوش برجسته که دارای نقوش تخت و بر تخت نشستن می‌باشد، بررسی شده است (Harper, 1979: 49-64).

- در مقاله "میلمان فارسی در مقدونیه: شناخت و انتقال شکل‌ها" پاسپالاس، بر روی ظهور نوعی میلمان ایرانی در مقدونیه قرن چهارم به عنوان بخشی از بحث گسترده در مورد طیفی از آثار معانی در فرهنگ‌های مختلف که با یکدیگر در تماس بودند، متمرکز می‌شود (Paspalas, 2000: 531-560).

- در مقاله "دو گونه از میلمان هخامنشی" سعیدی، میلمان هخامنشی که در نقوش برجسته تخت جمشید مشاهده می‌شود را تحت دو دسته کلی ثابت و متحرک طبقه‌بندی و بررسی نموده است (Saidi, 2006: 77-86).

- در مقاله اسفندیاری با عنوان "پیشینه صندلی و گل نیلوفر آبی در مدارک باستان‌شناسی" که در دو بخش تهیه شده است، در بخش اول به پیشینه ساخت و استفاده از صندلی

در میان مصنوعات بشری میلمان جایگاهی مهم دارد. در میان میلمان نیز مهم‌ترین بخش را می‌توان تخت، صندلی و وسایلی از این دست به شمار آورد. ایرانیان این نخستین اقوام تخت‌ساز، جهت تامین راحتی و زیبایی در خانه‌ها، کاخ‌ها و اردوهایشان از این وسایل بهره می‌گرفتند. این بخش از میلمان در ایران تاریخچه‌ای کهن، پیوسته و طولانی دارد اما کمتر به آن توجه شده و مورد بررسی قرار گرفته است.

تاریخ شروع ساخت تخت، صندلی، چهارپایه و وسایلی از این دست در ایران مقارن با شروع شهرنشینی یعنی هزاره ششم ق.م بوده است. چهارپایه سفالی متعلق به نیمه دوم هزاره ششم ق.م که در کاوش‌های اریک اشمیت در تپه چشمه علی در سال‌های ۶-۱۹۳۴ یافت شد، قدیمی‌ترین چهارپایه موجود در منطقه خاور نزدیک باستان و گواهی بر قدمت این هنر در میان ایرانیان است. تداوم این هنر ایرانی را در دوره باستان و نیز پس از اسلام می‌توان مشاهده نمود.

هدف این پژوهش شناسایی و معرفی گونه‌های متفاوت تخت‌های ایرانی و بیان چگونگی آن‌ها در دوره باستان است. حال در راستای این هدف، این سوال‌ها مطرح است: ۱. شکل‌های مورد استفاده در طراحی تخت‌های ایرانی در دوره باستان کدامند؟ ۲. مفاهیم مرتبط با تخت‌های ایرانی در دوره باستان چیست؟

به‌رغم پیشینه کهن این هنر در ایران، نمونه‌های واقعی از تخت ایرانی در دوره باستان اندک است و اطلاعات مورد نیاز برای مطالعه تخت ایرانی نخست شامل تصاویر و اشکال به کار رفته در آثار هنری مهرها، سکه‌ها، نقوش برجسته، ظروف، پارچه‌ها و... است و دوم، اوصاف ذکر شده پیرامون تخت در منابع مکتوب است. نگارندگان برای پاسخ‌گویی به سوال‌های فوق، ضمن بررسی اسناد بر جا مانده از میلمان ایران در دوره باستانی (شامل دوره‌های ایلامیان، هخامنشیان، اشکانیان و ساسانیان)، سعی در معرفی این هنر ایرانی، تجزیه، تحلیل و بیان خصوصیات کالبدی و شکلی و نیز نمادها و مفاهیم مرتبط با آنها در این دوره دارند.

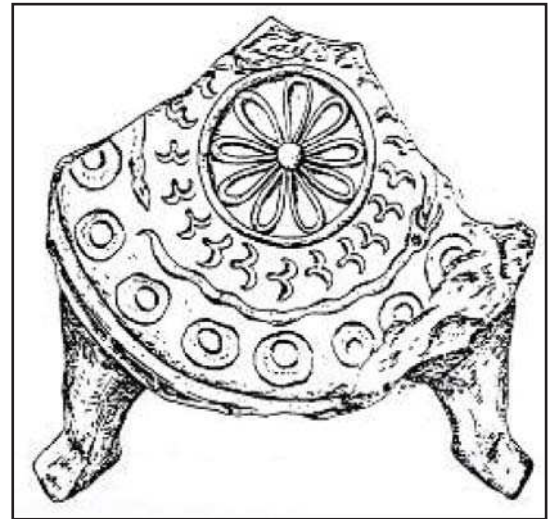
روش تحقیق

پژوهش حاضر از لحاظ روش پژوهش، توصیفی-تحلیلی و مبتنی بر ایکنوگرافی است. شیوه گردآوری داده‌ها، کتابخانه‌ای و میدانی است. جامعه آماری شامل آثار (تصاویر و اشکال) بر جای مانده از تخت‌های ایران در دوره باستان از اوایل پیدایش تمدن ایلام (هزاره ۴ ی چهارم ق.م) تا انقراض ساسانیان (سده هفتم ب.م) است. جامعه آماری تمدن ایلام شامل ۱۷۲ اثر، تمدن هخامنشی ۴۴ اثر، تمدن اشکانیان ۱۶۵ و تمدن ساسانیان ۱۳۵ اثر است. در این پژوهش روش نمونه‌گیری غیراحتمالی (غیرتصادفی)، موردی و از نوع نمونه‌گیری هدفمند (اطلاعات محور یا موارد مطلوب) و بر اساس تنوع شکل تخت‌ها بوده است.

از تمدن‌های آشوری و هخامنشی، تا حد امکان به بررسی تکنیک ساخت، تزیینات و چرایی استفاده از این وسایل پرداخته شود. همچنین سعی شده با برداشتی آزاد از بازسازی‌های انجام شده و با توجه به شواهد تصویری و مادی، به مقایسه آثار و مبلمان اورارتویی با آثار و مبلمان هخامنشی و در حد امکان سطح تاثیرپذیری هخامنشیان از هنرمندان اورارتویی بررسی شود (شاهسوارانی و لطفی قرایی، ۱۳۹۱: ۵۷-۷۶).

- در مقاله "تخت"، کیا به بررسی معانی و ریشه‌یابی لغاتی که برای تخت در اشعار و فرهنگ‌های کهن فارسی به‌کار رفته‌اند، پرداخته است. واژگانی چون: آماج، افرنگ، اروند، اورنگ، اولنج (چهارصورت از یک واژه‌اند)، پات، پاد (دو صورت از یک واژه‌اند)، تخت، جرد، کت (عموماً در ارتباط با تخت شاهان هند به‌کار رفته است)، گاه و گه، گرگر، واژگانی هستند که ریشه فارسی دارند و در این مقاله به آنها پرداخته شده است (کیا، ۱۳۴۶: ۲-۱۵).
- مقاله «مبلمان ایران باستان (تخت‌های ایران باستان)» پژوهشی پیرامون تخت‌های ایران باستان است. در این مقاله موسوی به شناسایی و معرفی گونه‌های متفاوت این تخت‌ها و بیان نوع کاربرد آنها در مراسم گوناگون، توسط طبقات مختلف اجتماعی می‌پردازد (موسوی، ۱۳۸۹: ۱۷۱-۱۷۹).

- در مقاله "اندیشه‌های موثر در طراحی مبلمان با نقش‌مایه مار در ایران"، موسوی به شناسایی علل به‌کارگیری، اوج‌گیری و افول این نقش‌مایه در طراحی مبلمان ایران خصوصاً مبلمان کهن ایرانیان - به ویژه دوران ایلامیان و قاجاریان - پرداخته است (موسوی، ۱۳۸۹: ۱۲۶-۱۳۰).
- در رساله کارشناسی ارشد سجادی با عنوان "تخت‌های ایلام از ۳۰۰۰ - ۶۴۰ قبل از میلاد"، ۱۵۲ اثر تخت‌های ایلامی از ۳۰۰۰ - ۶۴۰ قبل از میلاد که بر روی مهرها، نقوش برجسته‌ها، مجسمه‌ها و جام معروف ارجان بود، بررسی شده و مشخص گردیده است که هنرمندان ایلامی برای طراحی تخت‌های خود از سه مدل ۱- حیوانی شکل ۲- هندسی شکل و ۳- ساده استفاده می‌نموده‌اند. استفاده

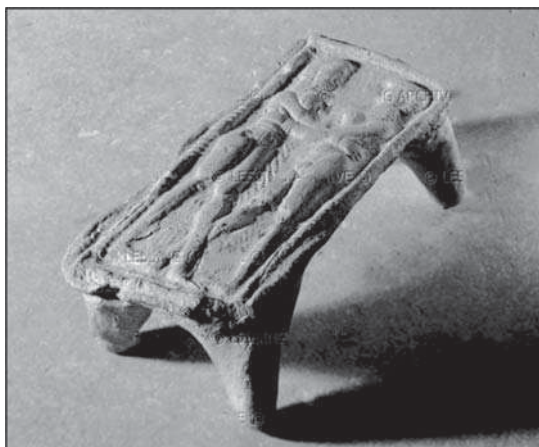
تصویر ۱. میز سفالین مخصوص مراسم مذهبی متعلق به اواسط هزاره سوم ق.م با نقوش: مار، گل نه برگ و دوایر پیرامونی، مأخذ: پلاسعدی، ۱۳۸۱: ۱۹۰.

در فرهنگ‌های کهن ملل خاورمیانه از جمله ایران و آسیای غربی به طور اجمالی پرداخته شده است و بخش دوم در ارتباط با پیشینه گل نیلوفر آبی (لوتوس) در میان اساطیر ملل متمدن دنیای باستان از قدیمی‌ترین ایام تا دوران هخامنشی می‌باشد (اسفندیاری، ۱۳۷۷: ۶۳-۷۰).

- رضایی در مقاله "معماری داخلی در زندگی ایرانیان باستان ۱ و ۲" نمونه‌هایی از معماری داخلی و طراحی مبلمان در دوران فرمانروایی ایلامیان، هخامنشیان، اشکانیان و ساسانیان را معرفی و تشریح کرده است (رضایی، ۱۳۸۵: ۱۶-۲۰) و (رضایی، ۱۳۸۵: ۱۴-۳۳).
- در مقاله "مبلمان در فرهنگ اورارتو" با نگرشی بر جنس، تکنیک ساخت، تزیین، شاهسوارانی و لطفی قرایی با مطالعه شواهد باقی مانده از مبلمان مربوط به این دوره در محوطه‌های اورارتویی و شواهد تصویری برجای مانده

تصویر ۲. میز برنزی مخصوص مراسم مذهبی متعلق به ۱۲۰۰ تا ۱۳۰۰ ق.م، مأخذ: www.arthistory.upenn.edu

تصویر ۳. ماکت تخت سفالی با نقش زن و مردی آرمیده بر روی تخت، مأخذ: therealsamizdat.com.

است، پایه‌های میز را تشکیل می‌دهند. وجود دو مار عظیم الجثه در دو طرف میز بیانگر اعتقاد ایلامیان به مار به عنوان خدای آب‌های جهنده می‌باشد (پلاسییدی، ۱۳۸۱: ۱۹۲).

ایلامیان باستان در کنار به‌کارگیری مبلمان به شکل یا با نقش‌مایه‌های حیوانات اساطیری در مراسم مذهبی و رسمی، مبلمان هندسی و ساده را نیز در مراسم ضیافت و غیر رسمی به کار می‌بردند (پرادا، ۱۳۹۱؛ سجادی، ۱۳۸۱؛ گیرشمن، ۱۳۷۵؛ موسوی، ۱۳۸۹؛ هینس، ۱۳۸۷) (جدول ۱). مبلمان هندسی را در تمام دوران ایلامیان می‌توان مشاهده کرد. شکل غالب این مبلمان، کرسی و چهارپایه مانند است و غالباً در مراسم نیایش و ضیافت مورد استفاده بوده است. مبلمان هندسی را می‌توان در سه دسته مبلمان هندسی مطبق، تودرتو و مکعبی دسته‌بندی کرد (جدول ۱).

از اواخر هزاره سوم تا اواخر هزاره دوم پیش از میلاد، تخت‌های مطبق و فاقد تکیه‌گاهی را می‌بینیم که عموماً در مراسم نیایش و ضیافت مورد استفاده بوده است (سجادی، ۱۳۸۱). از دیگر تخت‌های هندسی ایلامیان تخت‌های تودرتو هستند که غالباً از دو تکه و در یک مورد از سه تکه که درون هم قرار گرفته‌اند، تشکیل شده‌اند. این‌گونه تخت‌ها از میانه هزاره سوم تا اواخر هزاره دوم غالباً در مراسم نیایش، ضیافت و معرفی مورد استفاده بود. در اواسط هزاره دوم، ایلامیان از اشکال دایره، مستطیل و حایل‌های متقاطع تخت‌های مکعبی را خلق می‌کردند که غالباً در مراسم ضیافت به‌کار گرفته می‌شد. مبلمان‌های ساده ایلامیان، تخت‌هایی فاقد تزیینات هستند که در مراسم غیررسمی نظیر نیایش، ضیافت، معرفی، پیشکش و رام کردن حیوانات، مورد استفاده شاهان یا افراد صاحب منصب بودند. تنوع شکل کالبدی و تزیینات تخت‌های ایلامی بسیار گسترده است. در جدول ارائه شده می‌توان بخشی

از این نوع تخت‌ها در مراسم مختلف مذهبی و غیرمذهبی ایلامیان رواج داشته که افراد مختلف با درجات مختلف اجتماعی از آن استفاده می‌نموده‌اند (سجادی، ۱۳۸۱).

- در رساله عابدی با عنوان "شکل و کاربرد تخت‌های هخامنشی از ۵۵۰ - ۳۳۰ ق.م"، شکل ظاهری این تخت‌ها، کاربرد و انواع آنها مورد بررسی قرار گرفته است. پادشاهان هخامنشی از تخت‌هایی استفاده می‌کردند که از زمان داریوش اول طبق یک الگوی خاص تثبیت شده بود و این تخت‌ها بدون هیچگونه تغییر تا آخر این عصر مورد استفاده قرار می‌گرفت اما شکل ظاهری تخت‌های فرمانداران طبق سلیقه خود آنها و کمی الگوبرداری از تخت‌های پارس بوده است (عابدی، ۱۳۸۲).

بررسی نمونه‌های مورد بررسی

۱. تخت‌های ایرانی در دوران ایلامیان (۳۲۰۰ - ۵۳۹ ق.م) ایلامیان، ساکنان جنوب‌غربی فلات ایران در هزاره چهارم تا هزاره اول ق.م، پایه‌گذار استفاده از فرم‌ها و نقش‌مایه‌های حیوانی در طراحی مبلمان ایران بودند (موسوی، ۱۳۸۹: ۱۲۸). آنان از حیوانات اساطیری و مذهبی که در راس آنها مار قرار داشت، در طراحی مبلمان خود استفاده می‌کردند و اندیشه‌های خود پیرامون این حیوانات اسطوره‌ای را در طراحی مبلمان خود منعکس می‌کردند (همان). ایلامیان علاوه بر مار هر چند کمتر، اما از نقش‌مایه‌های حیواناتی چون شیر، بز کوهی و مرغابی که از مقبولیت مذهبی و اجتماعی برخوردار بودند، متناسب با اندیشه‌های مرتبط با این نقش‌مایه‌ها در طراحی مبلمان بهره می‌گرفتند.

با ارزیابی شمار زیادی از آثار بر جای مانده از مبلمان ایرانی در دوره ایلامیان مشاهده می‌شود که نقش‌مایه‌های حیوانات اساطیری تنها در طراحی مبلمان خدایان، پادشاهان یا صاحب منصبان ایلامی مورد استفاده قرار می‌گرفت (اسفندیاری، ۱۳۷۷؛ پرادا، ۱۳۹۱؛ پلاسییدی، ۱۳۸۱؛ سجادی، ۱۳۸۱؛ کاظم‌پور و عابدوست، ۱۳۸۷؛ مهر آفرین، ۱۳۸۰؛ موسوی، ۱۳۸۹؛ هینس، ۱۳۸۷). این‌گونه مبلمان توسط آنان در مراسم مذهبی و تشریفاتی به‌کار گرفته می‌شد (جدول ۱). گستره زمانی استفاده از نقش‌مایه‌های حیوانات اساطیری در طراحی مبلمان در تمدن ایلامیان هزاره سوم تا اوایل هزاره اول ق.م است و بیشترین تنوع و فراوانی این گونه مبلمان در هزاره دوم ق.م یعنی ایلام میانی که اوج شکوفایی تمدن ایلامیان است، مشاهده می‌شود (جدول ۱).

در بررسی نمونه‌های مبلمان‌های ایران باستان تنها چهار نمونه دیده شد که در آن از انسان و پیکره‌های انسانی در طراحی مبلمان استفاده شده است؛ یکی در دوران ایلامیان، دیگری در دوران هخامنشیان و دو نمونه دیگر نیز در دوره پارتیان و ساسانیان (شایان ذکر است که پس از اسلام و در تخت مرمر فتحعلی شاه قاجار شاهد ظهور دوباره این سنت در طراحی مبلمان ایرانیان هستیم). در پایه‌های میز برنزی مخصوص مراسم مذهبی تمدن ایلام متعلق به ۱۲۰۰ تا ۱۳۰۰ ق.م، پنج الهه در حالی که ظرفی در دست دارند که احتمالاً از آنها آب‌های زیرزمینی فوران می‌کرده

تصویر ۴: تخت نقوش برجسته آرامگاه‌های شاهان هخامنشی، مأخذ: نگارندگان.

با گذر از ایلامیان به هخامنشیان، مبلمان به شکل حیوانات اساطیری جای خود را به مبلمان با به‌کارگیری آرایه‌ها و عناصر حیوانات اساطیری به عنوان بخشی از تزئینات مبلمان این دوره می‌دهد. این نوع از مبلمان غالباً مورد استفاده شاهان و حکمرانان هخامنشی در بارهای عام بودند (جدول ۲). عناصر حیواناتی چون شیر، گاو، اسب و عقاب در طراحی مبلمان این دوران مشاهده می‌شود.

شیر نماد قدرت امپراطوری هخامنشیان است. در این دوره غالب‌ترین و پایدارترین نقش‌مایه حیوانی در طراحی مبلمان راه، شیر تشکیل می‌دهد. این‌گونه مبلمان از آغاز تا پایان عصر هخامنشیان (۵-۳ ق.م) متداول بود، اما دیگر نقش‌مایه‌های حیوانی تنها در ابتدای آن دوره مرسوم بودند و پایدار نماندند. غالب نمونه‌های به دست آمده از مبلمان با آرایه شیر نقش‌برجسته هستند و همین امر بیان‌گر این است که این نوع مبلمان در مراسم رسمی استفاده می‌شده است. مبلمان با آرایه شیر گسترده وسیعی از میل‌های صندلی شکل، نیمکت شکل و چهارپایه مانند (کرسی) را در بر می‌گیرد که تماماً مورد استفاده شاهان و ساتراپ‌های هخامنشی بوده است.

در نقوش برجسته آرامگاه‌های داریوش اول، خشایار شاه، داریوش دوم، اردشیر یکم در نقش رستم و آرامگاه‌های اردشیر دوم و اردشیر سوم در تخت جمشید، تختی که شاه و آتشدان بر روی آن قرار گرفته است، تختی کشیده (نیمکت‌گون) است که در قسمت فوقانی سر شیر غران

از این گوناگونی را مشاهده کرد. بنابراین شواهد و مدارک باستان‌شناسی می‌توان مطرح نمود که ایلامیان در شمار اولین مردمانی بوده‌اند که از تخت‌خواب به عنوان یکی از مبلمان‌های محل زندگی خود استفاده می‌کرده‌اند. نمونه‌های فراوانی از ماکت‌های کوچک این نوع تخت‌خواب‌ها، در کاوش‌های محوطه‌های باستانی تمدن ایلام به دست آمده است، که همگی آنها دارای یک صفحه مستطیل شکل ساده با چهارپایه کوتاه‌اند. روی سطح اصلی تعدادی از آنها ساده و برخی دارای خطوط تزئینی و تعداد دیگری نیز دارای نقوش برجسته برهنه زن و مردی آرمیده بر روی تخت هستند. این نوع ماکت‌ها معمولاً از جنس گل و سفال ساخته شده و نمونه‌هایی از تخت‌خواب‌های مورد استفاده در دوران ایلامیان را نشان می‌دهد (زاهدی، ۱۳۸۹).

۲- تخت‌های ایرانی در دوران هخامنشیان (۵۵۰-۳۳۰ ق.م)

هنر مبلمان هخامنشی، هنری متأثر از تمدن‌های گذشته و همجوار خود بوده است. این تأثیرپذیری در نقوش تصویری به جای مانده از مبلمان مورد استفاده هخامنشیان که شباهت بسیاری با مبلمان‌های اورارتوها، ایلامیان و نیز تمدن‌های بین‌النهرین دارد، نیز مشهود است (شاهسواری و لطفی قرایی، ۱۳۹۱: ۶۴؛ پوپ، ۱۳۸۷: ۳۰۵۴؛ Barnett, ۱۹۵۰: ۲۹).

جدول ۱. گونه‌شناسی تخت‌های ایلامیان، مأخذ: نگارندگان.

ویژگی‌های شکلی	کاربرد غالب	گستره زمانی	تخت‌های ایلامیان						
الف - تخت به شکل مار چمپره‌زده خدایان ایلامی، که گاه تنها و گاه بر روی سکو واقع می‌شد.	مراسم مذهبی و بار عام	هزاره سوم و دوم ق.م						مار ۱.۱	تخت با نقش‌مایه حیوانات اساطیری
ب. تخت به شکل بز فرمان‌روایان و خدایان ایلام	مسافرت، تشریفاتی، اساطیری و پیشکش	هزاره سوم و دوم ق.م						بز ۲.۱	
پ. تخت‌های الهه ناروندی یکی به شکل شیر و دیگری مزین به نقش چهار شیر ت. تخت و میز مزین با پنجه شیر زن اشرف‌زاده ریسنده	نیایش و تشریفاتی	هزاره سوم، دوم و اول ق.م						شیر ۳.۱	
ث. تخت پادشاه ایلام میانی (اینشوشیناک)، مزین به سر و پای اردک	تشریفاتی	اواسط هزاره دوم ق.م						اردک ۴.۱	
ج. تخت مطبق خدایان و اشخاص ایلامی که گاه تنها و گاه بر روی سکو واقع می‌شد.	نیایش و ضیافت	اواخر هزاره سوم تا اواسط هزاره دوم ق.م						مطبق ۱.۲	تخت هندسی
چ. تخت تودرتو خدایان و اشخاص ایلامی	نیایش، ضیافت و معرفی	اواخر هزاره سوم تا اواخر هزاره دوم ق.م						تودرتو ۲.۲	
ح. تخت مکعبی خدایان و اشخاص ایلامی	ضیافت	اواسط هزاره دوم ق.م						مکعبی ۳.۲	
خ. تخت ساده خدایان و اشخاص ایلامی	نیایش، ضیافت، معرفی، پیشکشی و رام کردن حیوانات	اواخر هزاره سوم تا اوایل هزاره اول ق.م						ساده ۳	

دو پایه زیر پایه را به هم وصل می‌کند. کخ معتقد است که "در این نظم یعنی استفاده از پنجه شیر در پایه تخت شاه و سم گاو در پایه زیر پای مقابل شاه، فراتر از دل‌بستگی به نقش و نگار تزیینی، معنایی عمیق و استعاری نهفته است" (کخ، ۱۳۷۶: ۲۳۰) و مرتبط با دو جناح مبارز شیر و گاو که هم در نقش برجسته‌ها و هم در سرستون‌های آپادانا دیده می‌شود، است.

مری بویس در کتاب تاریخ کیش زرتشت شیر را علامت قدرت سلطنتی، گاو را نماینده قدرت‌های مخالف و سرکوب شده دانسته است و معتقد است که "تندیس‌های شیر و گاو همانند نقش‌های برجسته پهلوانان فاتح با این نیت حجاری شده باشند که تاثیر و قدرت سلطنت را برساند" (بویس، ۱۳۷۵: ۱۵۶ و ۱۵۷). با این تفاسیر می‌توان گفت که شاه نشسته بر تختی با پایه پنجه شیر و چهارپایه با سم گاو خود نشانی استعاری از قدرت سلطنتی باشد.

استفاده از این ترکیب‌بندی یعنی پنجه شیر و سم گاو در طراحی مبلمان را در مهری متعلق به قرن ۵ ق.م در صحنه ضیافت مذهبی نیز مشاهده می‌کنیم.

نقش‌مایه شیر را در قلمروی وسیعی از امپراطوری هخامنشیان می‌توان دید، از جمله بر روی نقش‌برجسته آرامگاه هارپی‌ها در کزانتوس در ناحیه لیسلی (قرن ۵ ق.م)، تابوت سنگی یابود نرئیدس‌ها (قرن ۳ ق.م)، سکه ضرب شده در کلیکه (قرن ۳ ق.م) یا بر روی صندلی سیار شاه برای سوار شدن بر اسب، مشاهده می‌شود که پایه‌ها به صورت پنجه شیر است.

بر روی چهار نگاره یعنی نگاره‌های جرز شمالی و جنوبی درگاه شرقی کاخ سه دروازه و جرز غربی و شرقی درگاه شرقی دیوارهای جنوبی کاخ صد ستون، شاه و همراهش بر روی تخت بزرگی قرار گرفته‌اند که نمایندگان ملل در سه ردیف آن را حمل می‌کنند (عابدی، ۱۳۸۲: شکل الف جدول ۴). در قسمت فوقانی پایه‌های این تخت، حلقه‌های خراطی شده و مضاعف قرار دارد که به پنجه شیر قرار گرفته بر روی برگ‌های معلق منتهی می‌شود. نظیر چنین ترکیب‌بندی را در چهارپایه زیرپایی شاه برای سوار شدن به اسب می‌توان دید.

پیش از این اشاره شد که در بررسی نمونه‌های مبلمان ایران باستان تنها چهار نمونه دیده شد که در آن از پیکره‌های انسانی در طراحی مبلمان استفاده شده است یکی از این نمونه‌ها متعلق به دوران هخامنشیان است. "در استوانه تذهیب شده‌ای که در عمارت خزانه تخت جمشید پیدا شده است تصویر یک میز با پایه‌های متشکل از پیکر سه زن نقر شده است" (کخ، ۱۳۷۶: ۲۳۱). تندیس‌های عاجی زن آراسته هخامنشی که در شوش یافت شده، باید از این سری باشد و زمانی پایه‌های میز یا صندلی را تشکیل می‌داده‌اند (همان). علاوه بر این نمونه‌هایی از پایه‌های فلزی (مفرغی) به شکل حیوانات اساطیری نظیر شیر و عقاب و یا بخشی از بدن حیوان (پنجه شیر) در کاوش‌های باستان‌شناسی بدست آمده است که بیان‌گر بخشی از تزیینات مبلمان در دوره

تصویر ۵. تخت سیار شاه برای سوار شدن بر اسب، مأخذ: کخ، ۱۳۷۶: ۱۲۸.

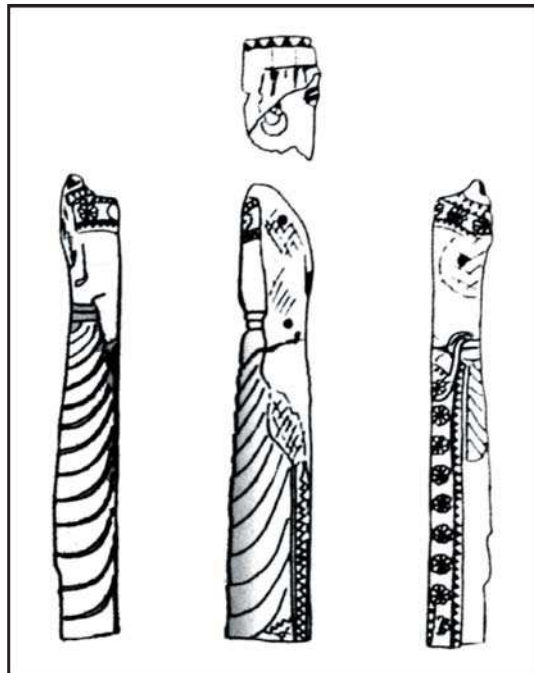
شاخ‌داری را می‌بینیم که بر روی حلقه‌های مضاعف خراطی شده قرار گرفته است و در قسمت تحتانی پنجه‌های شیر بر روی برگ‌های معلق آراسته قرار گرفته است (عابدی، ۱۳۸۲). یک کلاف افقی مزین شده با رشته‌های مارپیچ دو پایه را به هم وصل کرده است. این تخت در شش (۶) آرامگاه فوق با الگوی ثابتی درحالی‌که بیان‌گر مراسم بار عام مذهبی است، به تصویر کشیده شده است (شکل الف جدول ۲).

در ده (۱۰) نگاره تخت جمشید (نقوش برجسته رواق جنوبی و شرقی عمارت خزانه، جرزهای شرقی و غربی هر یک از درگاه‌های شرقی و غربی دیوار شمالی کاخ صد ستون، جرز غربی و شرقی درگاه شرقی دیوار جنوبی کاخ صد ستون و جرز شمالی و جنوبی درگاه شرقی کاخ سه دروازه) بارهای عامی نمایش داده شده است که در آن شاهد به‌کارگیری الگوی ثابتی در طراحی تخت هستیم، یعنی تختی با تکیه‌گاه بلند و فاقد دسته که در قسمت تکیه‌گاه دارای تزیینات حلقه‌های ظریف خراطی شده بر روی بدنه است (عابدی، ۱۳۸۲) (شکل ب جدول ۲). در قسمت نشیمن‌گاه یک بالشتک مکعب شکل با قالیچه‌ای که از هر دو سو آویزان شده است، دیده می‌شود. بر روی قالیچه نقوش شیر مشابه نقوش شیر روی سایبان بالای سر شاه و همراهانش، نمایش داده شده است. قسمت تحتانی پایه‌های مزین شده با حلقه‌های خراطی شده، به پنجه‌های شیر منتهی می‌شود که بر روی برگ‌های معلق قرار گرفته است. دو کلاف افقی دو پایه تخت را به هم وصل می‌کند. بر روی کلاف بالایی گل و نوار تزیینی و بر روی کلاف پایینی حلقه‌های خراطی شده را می‌بینیم. در بالای صحنه‌ها، در بالای سر شاه و همراهانش سایبانی قرار داشته که روی آن گل‌های ۱۲ پر و نقش شیر و علامت فروهر نقش بسته بود.

پایه‌های زیرپایی به شکل سم گاو است و به برگ‌های معلق منتهی می‌شود. کلافی مزین شده با حلقه‌های خراطی شده

تصویر ۷. حلقه‌های خراطی شده سوار شده بر روی پنجه شیر به عنوان پایه ی صندلی یا تخت هخامنشی، مأخذ: Tadmor, 1974, plate 7.

تصویر ۶. تندیس زنان به عنوان پایه ی میز یا صندلی، مأخذ: کخ، ۱۳۷۶: ۲۳۱.

تصویر ۸. تخت‌های نقش برجسته تنگ سروک، مأخذ: www.Iranatlas.info

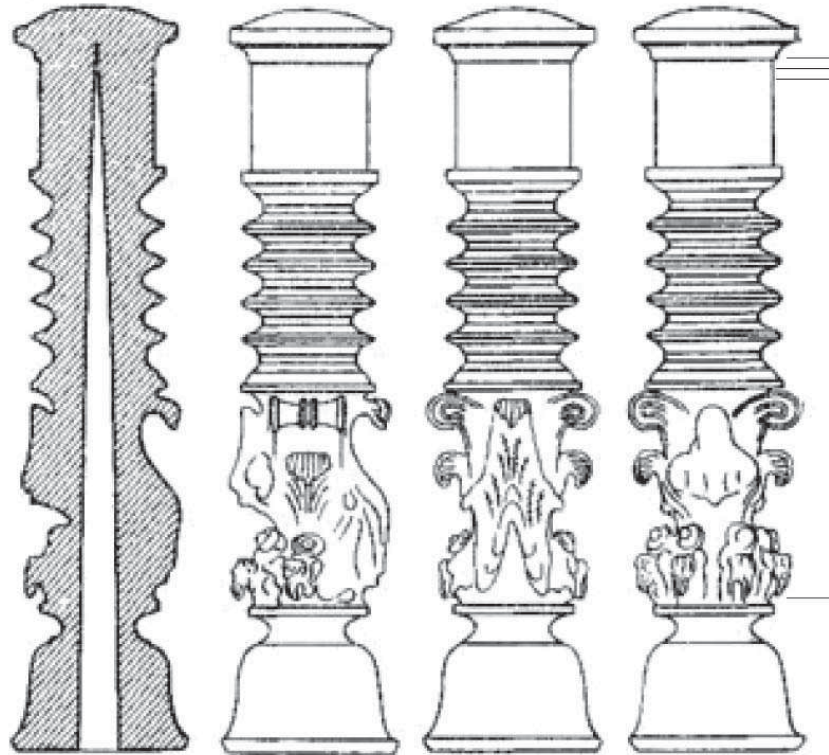
هندسی این دوران تخت‌هایی با تزیینات برجسته بر روی پایه‌ها یا بدنه هستند، این تخت‌ها در تمام دوران حکومت هخامنشی در سراسر قلمرو هخامنشیان رایج بود. از روی مضامین مهرها استنباط می‌شود که این گونه تخت‌ها در مراسم مختلف نظیر بارعام، ضیافت و... مورد استفاده بوده است.

مبلان ساده عموماً در مراسم غیر رسمی، ضیافت و شکار مورد استفاده بودند. این مبلان فاقد هر گونه تزیین و خراطی زیاد و یا قابل توجهی است. گستره زمانی این دسته مبلان از قرن ۵ تا ۳ ق.م بوده است و از فراوانی کمتری نسبت به دیگر مبلان‌های این دوران برخوردار بودند.

۳- تخت‌های ایرانی در دوران اشکانیان (۲۴۷ ق.م - ۲۲۴ ب.م) در دوران اشکانیان، در نواحی تحت سلطه فاتحان یونانی،

هخامنشی می‌باشد (شاهسواری و لطفی قرایی، ۱۳۹۱: ۶۰، Tadmor, 1974).

هخامنشیان در کنار به کارگیری مبلان با نمادهای حیوانات اساطیری در مراسم رسمی، از مبلان‌های هندسی و ساده نیز بهره می‌بردند. بر روی مهرهایی متعلق به قرن ۵ ق.م (ابتدای حکومت هخامنشیان) تخت‌های چهارپایه مانند مکعب مستطیل شکلی را می‌بینیم. بافت بدنه تخت‌ها حاکی از این است که این تخت‌ها از حصیر بوده است یا "شاید هم چیزی که شبیه حصیر دیده می‌شود بافت بالشتک چپ و راست نهاده‌ای باشد که برای راحتی بیشتر بر چهارپایه‌ها نهاده‌اند" (کخ، ۱۳۷۶: ۲۳۱). موضوعات مهرها آرایش یک زن در حضور ندیمه‌هایش، ضیافت، پیشکشی است و این امر نشان دهنده این است که این تخت‌ها در هر مراسمی (غیر رسمی) مورد استفاده بوده است. از دیگر تخت‌های

تصویر ۹. بخش‌هایی از میلمان پارتی یافت شده در شهر نسا از جنس عاج و با ابزارکاری حلقه‌ای و حکاکی، مأخذ: www.researchgate.net

منشا رومی دارد. در اینجا نشیمن‌گاه بر روی پیکره‌ای به شکل نیم‌تنه اروس ۱ - اروس به معنی عشق جنسی، در اسطوره‌های یونان خدای عشق بود و در دوره‌های هلنی، که عشق در هنر و ادبیات جنبه‌های رمانتیک‌تری یافت، رفته رفته اروس را کودک یا نوزاد بال‌داری، که تیردانی پر از تیر دارد، در نظر گرفته‌اند (گرانث و هیزل، ۱۳۹۰: ۱۶۵) - قرار گرفته است (پوپ، ۱۳۸۷: ۳۰۵۷).

بر اساس نقوش روی سکه‌ها، در دوره اشکانی کاربرد صندلی با پشتی راست و چهارپایه که تداوم مستقیم صندلی و چهارپایه هخامنشی است، ادامه می‌یابد. این تخت‌ها از ابتدا تا انتهای حکومت پارتیان مورد استفاده بود و در طراحی تخت‌ها بسیار رواج داشت. در ابتدای حکومت مشاهده می‌شود که این تخت‌ها فاقد تکیه‌گاه و چهارپایه مانند هستند، اما به تدریج تخت‌ها دارای تکیه‌گاه شده و شکل صندلی پیدا کرده‌اند. برخی از این کرسی‌ها بر روی بدنه خود بافتی حصیر مانند یا چیزی شبیه به حصیر دارند و یا چهارپایه‌هایی هستند که بر روی پایه‌های آنها تزیینات برجسته مشاهده می‌شود. تخت‌های هندسی این دوران غالباً با تزیینات برجسته با ابزارکاری مهره‌ای یا حلقه‌ای بر روی پایه‌ها یا تکیه‌گاه مزین شده‌اند.

میلمان ساده اشکانیان فرمی شبیه به میلمان مدولار معاصر دارند. این تخت‌ها فاقد تزیینات خاص هستند. نمونه‌هایی از

سبک‌های میلمان یونانی دست کم میان طبقات حاکم رواج یافت، اما در عین حال شاهد تداوم مستقیم سنت‌های پیشین - هخامنشیان - هستیم (پوپ، ۱۳۸۷: ۳۰۵۶). در نیمه نخست فرمان‌روایی پارتیان این تأثیرپذیری بیشتر است، اما به تدریج از آن کاسته می‌شود و سنت‌های پیشین بیشتر تداوم می‌یابند.

استفاده از نمادهای حیوانات اساطیری در طراحی میلمان در تمام دوران‌ها به جز دوران اشکانی حضوری پررنگ داشته است. کم‌رنگ بودن این نمادها در این دوران احتمالاً مربوط به امتزاج هنر غرب با روح و تفکر شرقی باشد. تخت‌هایی با آرایه حیوانات اساطیری در اواخر عصر اشکانی در دو نقش برجسته دیده می‌شود. هر دو تخت نقش برجسته‌ها در مراسمی رسمی مورد استفاده قرار گرفته‌اند. در نقش برجسته تنگ سروک در بهبهان حکمران الیمایی را در حضور سران تابع خود نشان می‌دهد. تخت حکمران تختی کشیده با سه پایه به شکل عقاب است. در نقش برجسته‌ای دیگر که در آن اردوان پنجم (آخرین پادشاه اشکانی) حلقه قدرت را به ساتراپ شوش می‌بخشد، تختی مشاهده می‌شود که دارای پایه‌هایی به شکل موجودی بال‌دار (احتمالاً اسب بال‌دار) است (گیرشمن، ۱۳۷۰: ۵۶).

در دوران فرمان‌روایی نخستین شاهان اشکانی، در پشت برخی سکه‌ها الهه بال‌دار پایه تخت را تشکیل داده که

تصویر ۱۰. سکه اردوان اول، اروس پایه تخت را تشکیل داده است، مأخذ: www.parthia.com

یا از روبه‌رو قرار گرفته است. در بعضی نمونه‌ها قسمت نشیمن‌گاه منتهی به حیوان اساطیری شده و پاهای حیوان پایه‌های تخت را تشکیل داده است، اما غالباً قسمت نشیمن‌گاه بر روی سر حیوان قرار گرفته است و پیکره آن پایه تخت را تشکیل داده است.

در این میان اسب غالب‌ترین فرم حیوانی مورد استفاده در طراحی تخت بوده است و مشاهده می‌شود که عموماً در مراسم رسمی شاهان و شاهزادگان از تخت‌هایی با پایه اسب یا اسب بال‌دار استفاده می‌کردند. ساسانیان اسب را برترین حیوان می‌دانستند و سنن مربوط به اسب و عقاید آسمانی بودن مقامش را حفظ می‌کردند (شاپور شهبازی، ۱۳۷۶). اسناد تصویری زیادی از اسبان خدای خورشید و مهر است که همه بال‌دار نشان داده شده‌اند (همان).

مبلمان با پایه‌های خراطی شده و یا دایره عموماً در مجالس بزم و ضیافت مورد استفاده شاهان، شاهزادگان و بزرگان بود اما در نمونه‌هایی نیز اینگونه مبلمان را در مراسمی غیر از بزم و ضیافت مشاهده می‌کنیم. در دو نمونه مبلمان با پایه خراطی شده را با کاربردی مذهبی در حالی که ایزد ماه بر روی آن نشسته است، می‌بینیم. در نمونه‌ای دیگر تخت صندلی شکل بهرام دوم (سلطنت از ۲۷۶ تا ۲۹۳ میلادی با پایه‌های طارمی شکل که در نقش برجسته کوه شاپور بر روی آن نشسته است در مجلس بارعام به کار گرفته شده است (پوپ، ۱۳۸۷: ۳۰۵۷).

از دیگر مبلمان این دوران مبلمان ساده است. در این دسته صندلی‌ها و تخت‌ها فرمی شبیه به صندلی و چهارپایه‌های تاشویی امروزی دارند. این مبلمان را در ارتباط با مشاغل مشاهده می‌کنیم.

میزهای این دوره کوتاه و ساده است. بعضی از آنها میز کوچک، ساده با پایه‌های ضربدری شبیه به چهارپایه‌های تاشو است (تصاویر ح و ر جدول ۴).

این تخت‌ها را می‌توان در آرامگاه آنتیوکوس در نمرود داغ یا در مجسمه‌های شاهزاده خانم‌های پارتی مشاهده کرد.

۴- تخت‌های ایرانی در دوران ساسانیان (۲۲۴-۶۵۱ م.م) در دوره ساسانیان، ایرانیان اغلب دوست داشتند که چهار زانو روی زمین بنشینند و احتمالاً مردم عادی دوران پیشین نیز از این رسم پیروی می‌کردند (پوپ، ۱۳۸۷: ۳۰۵۷). این روش نشستن تا چندین سده در سراسر خاور نزدیک معمول بوده است (همان). گاهی برای راحتی بیشتر، تشکچه‌ای کف زمین می‌انداختند و مخده‌های مسطحی در یک طرف روی هم می‌چیدند تا بر آنها تکیه کنند. در نمونه‌های دیگر کرسی کوتاهی وجود دارد که روی آن نیز تشکچه و مخده قرار داده‌اند.

فرم غالب طراحی تخت در این دوره نیمکت شکل بوده است. این گونه تخت‌ها را در ارتباط با خاندان سلطنتی مشاهده می‌کنیم. گرچه این طرح ادامه مستقیم سبک پارتی با منشأ رومی است، اما در عین حال دارای رنگ‌وبویی ایرانی است (همان). تخت‌های نیمکت‌گون ساسانی عموماً با بالشتک‌های روی هم در سمت چپ تخت مزین می‌شدند که نشان دهنده تشخیص فرد استفاده کننده بوده است، به طوری که هر چه تعداد این بالشتک‌ها بیشتر می‌بود، طبقه اجتماعی فرد استفاده کننده بالاتر بود. به طور مثال تخت‌های پادشاهی تا هفت عدد از این بالشتک‌ها و تخت‌های شاهزادگان بالشتک‌های کمتری بین سه تا چهار عدد داشتند.

بر روی جام‌ها و نقوش برجسته ساسانی تخت‌های نیمکت گونه‌ای با پایه‌هایی به شکل اسب بال‌دار، اسب، قوچ، عقاب، شیر و شیردال (شیردال یا گریفین موجودی افسانه‌ای با تن شیر و سر عقاب و گوش اسب) دیده می‌شود که در آنها حیوان اساطیری از نیم‌رخ و در راستای طول تخت

تصویر ۱۳. پایه‌صندلی یامیز ساسانی به شکل گریفین یا شیردال متعلق به سده پنجم تا سده هفتم ب.م، مأخذ: www.cartelen.louvre.fr

تصویر ۱۲. پایه‌صندلی یا میز با سیمای مرد ساسانی و پنجه شیر متعلق به سده چهارم ب.م، مأخذ: www.christies.com

تصویر ۱۱. پایه تخت به شکل گریفین یا شیردال متعلق به اواخر دوره ساسانی یا سده هفتم ب.م، مأخذ: www.metmuseum.org

تصویر ۱۵. بافته‌ای حاوی تصویر پادشاه ساسانی (خسرو اول (نشسته بر اریکه سلطنت، مأخذ: محمد حسینی، ۱۳۹۳، ۳۵.

تصویر ۱۴. بشقاب ساسانی - پادشاه ساسانی نشسته بر تخت با نشیمنگاه منتهی به اسب بالدار و میز کوچک، ساده با پایه‌های ضربدری در مقابلش و نوازندگان چهار زانو روی زمین نشسته‌اند، مأخذ: www.museumsinisrael.gov.il

جدول ۲. گونه‌شناسی تخت‌های هخامنشیان، مأخذ: نگارندگان

ویژگی‌های شکلی	کاربرد غالب	گستره زمانی	تخت‌های هخامنشیان				
الف. جزییات تخت نیمکت‌گون آرامگاه‌های شاهان هخامنشی ب. نگاره داریوش بر تخت پ. تخت شاهی بر دوش نمایندگان ملل	مراسم رسمی، بار عام و مذهبی	سده پنجم تا سوم ق.م				۱۸. شیر / ۲۱. شیر و گاو	تخت با نقش‌مایه حیوانات اساطیری
ت. تخت با تکیه‌گاه به شکل پرنده ث. تخت با پایه به شکل سم اسب ج. تخت ساتراپ هخامنشی با دسته به شکل پرنده	مراسم رسمی، بار عام و تشریفاتی	سده چهارم تا سوم ق.م				۳۱. پرنده و ۴۱. اسب	
چ. تخت با بافت حصیری ح. تخت با تزیینات ضربدری، حلقوی و گل سه‌پر خ. تخت ساتراپ‌های هخامنشی با تزیینات برجسته بر روی تکیه‌گاه و پایه‌ها	ضیافت، پیشکشی، بار عام و ...	سده پنجم تا سوم ق.م				۱۲. حصیری / ۲۲. مزین	تخت هندسی
د. تخت ساده و کشیده ساتراپ هخامنشی ذ. تخت‌های ساده و فاقد تزیینات زیاد و قابل توجه	مراسم غیر رسمی، ضیافت و شکار	سده پنجم تا سوم ق.م				۳. ساده	تخت ساده

جدول ۳. گونه شناسی تخت های اشکانیان، مأخذ: نگارندگان

ویژگی‌های شکلی	کاربرد غالب	گستره زمانی	مبلمان اشکانیان				
الف- تخت نقش برجسته تنگ سروک با سه عقاب به عنوان پایه تخت ب- اسب بال‌دار در پایه صندلی اردوان پنجم	مراسم رسمی، بار عام و تشریفاتی	سده سوم ب.م (اواخر دوره اشکانی)			عقاب/ اسب بال‌دار ۱.۱	تخت با نقش مایه حیوانات اساطیری	
پ- تخت کرسی مانند با بافت حصیر مانند و مشبک، به ترتیب از راست به چپ پشت سکه مهرداد اول (اشک ششم)، فرهاد دوم (اشک هفتم) و مهرداد دوم (اشک نهم)	مراسم رسمی، بار عام، پیشکش و...					مشبک ۱.۲	تخت هندسی
تخت کرسی مانند با تزیینات برجسته روی پایه‌ها، به ترتیب از راست به چپ پشت سکه اشک دوم اول، اشک دوم و تخت صندلی شکل با تزیینات برجسته، پشت سکه مهرداد دوم (اشک نهم)	مراسم رسمی، بار عام، پیشکش و...	سده سوم ق.م تا سده سوم ب.م				مزیّن ۲.۲	
تخت صندلی شکل با تزیینات برجسته، به ترتیب از راست به چپ فرهاد چهارم (اشک چهاردهم)، پشت سکه و نزن دوم (اشک ۲۱) و بلاش چهارم (اشک ۲۷)	مراسم رسمی، بار عام، پیشکش و...	سده سوم ق.م تا سده سوم ب.م					
مجسمه شاهزاده خانم پارتی بر روی تخت ساده	مراسم رسمی و بار عام	سده اول و دوم ب.م				ساده ۳	تخت ساده

جدول ۴. گونه‌شناسی تخت‌های ساسانیان، مأخذ: نگارندگان

ویژگی‌های شکلی	کاربرد غالب	گستره زمانی	مبلمان ساسانیان				
<p>الف. جام خسرو اول، شاه نشسته بر تختی با پایه‌هایی به شکل اسب بالدار (سده ششم ب.م.)، ب. پادشاه ساسانی بر تختی با پایه‌هایی به شکل قوچ و پ. شاه نشسته بر تختی با پایه‌هایی به شکل عقاب (سده شش یا هفت ب.م.)</p> <p>پ. میز مقدس با پایه‌هایی به شکل پنجه شیر- پشت سکه اردشیر اول (سده سوم ب.م.) و ت. پایه تخت یا میز به شکل گریفین (ترکیب عقاب و شیر) (سده پنجم تا هفتم ب.م.) و ث. تخت بهرام دوم با پایه‌هایی به شکل شیر (سده سوم ب.م.)</p>	<p>مراسم رسمی، بار عام و ضیافت</p>	<p>سده سوم تا هفتم ب.م</p>				<p>۱.۱ شیر / ۲.۱ اسب / ۳.۱ عقاب / ۴.۱ قوچ</p>	<p>تخت با نقش‌مایه حیوانات اساطیری</p>
<p>ج. ایزاد ماه نشسته بر تختی نیمکت‌گون و مزین، چ. تخت صندلی شکل بهرام دوم با پایه‌های طارمی شکل در نقش برجسته کوه شاپور (سده سوم ب.م.) و ح. بزم بهرام و سپینود، تخت با پایه خراطی شده</p> <p>خ. بخشی از یک استودان، تخت با پایه خراطی شده، د. بزم، تخت با پایه دایره، ذ. ایزد ماه بر روی تخت با پایه خراطی شده</p>	<p>ضیافت، پیشکشی، بار عام، مذهبی و...</p>	<p>سده سوم تا هفتم ب.م</p>				<p>۱.۲ مزین</p>	<p>تخت هندسی</p>
<p>ر. میز کوچک، ساده با پایه‌های ضربدری، ر و ز. چهارپایه و صندلی تاشو مانند و ساده</p>	<p>در ارتباط با مشاغل</p>	<p>---</p>				<p>۳ ساده</p>	<p>تخت ساده</p>

جدول ۵. نوع طراحی، کاربرد غالب و سیر تحول تخت‌های ایرانی دوران باستان، مأخذ: نگارندگان

دوره	نوع طراحی	کاربرد غالب	سیر تحول
ایلامیان	تخت با نقش‌مایه حیوانات اساطیری (مار، بز، شیر و اردک)	مذهبی، بارعام، نیایش و تشریفاتی	ایلامیان، پایه‌گذار استفاده از فرم‌ها و نقش‌مایه‌های حیوانی در طراحی میلمان ایران بودند. آنان از حیوانات اساطیری و مذهبی که در راس آنها مار قرار داشت، در طراحی میلمان خود استفاده می‌کردند. این نقش‌مایه‌ها تنها در طراحی میلمان خدایان، پادشاهان یا صاحب منصبان ایلامی به‌کار می‌رفت. این‌گونه میلمان توسط آنان در مراسم مذهبی و تشریفاتی به‌کار گرفته می‌شد. گستره زمانی استفاده از نقش‌مایه‌های حیوانات اساطیری در طراحی میلمان در تمدن ایلامیان هزاره سوم تا اوایل هزاره اول ق.م است و بیشترین تنوع و فراوانی این گونه میلمان در هزاره دوم ق.م یعنی ایلام میانی که اوج شکوفایی تمدن ایلامیان است. ایلامیان باستان در کنار به‌کارگیری میلمان به شکل یا با نقش‌مایه‌های حیوانات اساطیری در مراسم مذهبی و رسمی، میلمان هندسی و ساده را نیز در مراسم ضیافت و غیررسمی به‌کار می‌بردند
	تخت هندسی (مطبق، تودرتو و مکعبی)	ضیافت	
	تخت ساده	نیایش، ضیافت، معرفی، پیشکشی و رام کردن حیوانات	
هخامنشیان	تخت با نقش‌مایه حیوانات اساطیری (شیر، گاو، پرنده و اسب)	مراسم رسمی، بار عام و مذهبی	با گذر از ایلامیان به هخامنشیان، میلمان به شکل حیوانات اساطیری جای خود را به میلمان با به‌کارگیری آرایه‌ها و عناصر حیوانات اساطیری به عنوان بخشی از تزئینات میلمان این دوره می‌دهد. این نوع از میلمان غالباً مورد استفاده شاهان و حکمرانان هخامنشی در بارهای عام بودند. عناصر حیواناتی چون شیر، گاو، اسب و عقاب در طراحی میلمان این دوران مشاهده می‌شود. شیر نماد قدرت امپراطوری هخامنشیان است. در این دوره غالب‌ترین و پایدارترین نقش‌مایه حیوانی در طراحی میلمان را، شیر تشکیل می‌دهد. هخامنشیان در کنار به‌کارگیری میلمان با نمادهای حیوانات اساطیری در مراسم رسمی از میلمان‌های هندسی و ساده نیز بهره می‌بردند.
	تخت هندسی (حصیری و مزین)	ضیافت، پیشکشی و بار عام	
	تخت ساده	مراسم غیر رسمی، ضیافت و شکار	
اشکانیان	تخت با نقش‌مایه حیوانات اساطیری (عقاب، اسب بال‌دار)	مراسم رسمی، بار عام و تشریفاتی	استفاده از نمادهای حیوانات اساطیری در طراحی میلمان در تمام دوران‌ها به جز دوران اشکانی حضوری پررنگ داشته است. کم‌رنگ بودن این نمادها در این دوران احتمالاً مربوط به امتزاج هنر غرب با روح و تفکر شرقی باشد. بر اساس نقوش روی سکه‌ها، در دوره اشکانی کاربرد صندلی با پشتی راست و چهارپایه که تداوم مستقیم صندلی و چهارپایه هخامنشی است، ادامه می‌یابد. این تخت‌ها از ابتدا تا انتهای حکومت پارتیان مورد استفاده بود و در طراحی تخت‌ها بسیار رواج داشت. میلمان ساده اشکانیان فرمی شبیه به میلمان مدولار معاصر دارند. این تخت‌ها فاقد تزئینات خاص هستند.
	تخت هندسی (حصیری و مزین)	مراسم رسمی، بار عام، پیشکشی و ...	
	تخت ساده	مراسم رسمی و بار عام	
ساسانیان	تخت با نقش‌مایه حیوانات اساطیری (شیر، اسب، عقاب و قوچ)	مراسم رسمی، بار عام و ضیافت	فرم غالب طراحی تخت در این دوره نیمکت شکل بوده است. این گونه تخت‌ها را در ارتباط با خاندان سلطنتی مشاهده می‌کنیم. پایه‌هایی به شکل اسب بال‌دار، اسب، قوچ، عقاب، شیر و شیردال دیده می‌شود که در آنها حیوان اساطیری از نیم‌رخ و در راستای طول تخت یا از رویه‌رو قرار گرفته است.
	هندسی (مزین)	ضیافت، پیشکشی، بار عام و مذهبی	میلمان با پایه‌های خراطی شده و یا دایره عموماً در مجالس بزم و ضیافت مورد استفاده شاهان، شاهزادگان و بزرگان بود اما در نمونه‌هایی نیز این‌گونه میلمان را در مراسمی غیر از بزم و ضیافت مشاهده می‌کنیم.
	ساده	در ارتباط با مشاغل	از دیگر میلمان این دوران میلمان ساده است. در این دسته صندلی‌ها و تخت‌ها فرمی شبیه به صندلی و چهارپایه های تاشویی امروزی دارند. این میلمان را در ارتباط با مشاغل مشاهده می‌کنیم.

نتیجه

بخش اعظمی از میلمان ایرانی به شکل یا با نقش‌مایه‌های حیوانات اساطیری که ریشه در مذهب و باور مردم داشت، ساخته می‌شد. ایلامیان کهن با الهام از حیوانات اساطیری و مذهبی که در راس آنها مار قرار داشت، میلمان و تخت‌هایی به شکل این حیوانات و یا با استفاده از این نقش‌مایه‌ها خلق کردند. هخامنشیان از آرایه‌های حیوانی که در راس آنها شیر که مهم‌ترین نقش‌مایه مذهبی و حکومتی در زمان هخامنشیان بود استفاده می‌کردند، به گونه‌ای که در پایه نمونه‌های بسیاری از میلمان پارسیان پنجه شیر به کار گرفته شده است. در اشکانیان به علت امتزاج هنر غرب با روح و

تفکر ایرانی حضور حیوانات اساطیری در طراحی مبلمان کم‌رنگ شد اما در زمان ساسانیان حیوانات اساطیری (در این زمان غالباً اسب) بار دیگر حضوری بارز یافتند و پایه‌های تخت‌های نیمکت‌گون ساسانیان را تشکیل دادند. ایرانیان باستان در کنار به‌کارگیری مبلمان به شکل یا با نقش‌مایه‌های حیوانات اساطیری، مبلمان هندسی و ساده را نیز به کار می‌بردند. مبلمان ایرانی به شکل یا با نقش‌مایه‌های حیوانات اساطیری غالباً توسط خدایان، شاهان و ساتراپ‌ها در مراسم مذهبی و بار عام مورد استفاده بود. به این ترتیب خدایگان و شاهان از مبلمان‌هایی استفاده می‌کردند که ریشه در باور مذهبی و حکومتی مردم داشت. به عنوان مثال در تمدن ایلامی، شاهان و خدایگان عمدتاً در مراسم بار عام و رسمی از مبلمان به شکل مار استفاده می‌کردند، این در حالی است که مار مهم‌ترین نقش‌مایه و باور مذهبی را در ایلام تشکیل می‌داد یا شیر به عنوان مهم‌ترین نقش‌مایه حکومتی در زمان هخامنشیان یا اسب در زمان ساسانیان در طراحی مبلمان شاهان مورد استفاده بود. در کنار به‌کارگیری مبلمان با نقش‌مایه حیوانات اساطیری، مبلمان هندسی و ساده نیز در مراسم ضیافت و غیر رسمی توسط آنان و نیز مردم عادی مورد استفاده بود. در مجموع می‌توان گفت که در هر دوره شاهد به‌کارگیری نقش‌مایه‌های حیوانات اساطیری، اشکال هندسی و ساده در طراحی مبلمان هستیم که هر یک متناسب با باورهای مذهبی، کاربرد و درجه اجتماعی افراد، مورد استفاده قرار می‌گرفته است. به این ترتیب خدایان، شاهان و ساتراپ‌ها در مراسم آیینی و رسمی از مبلمان با طراحی پیچیده‌تر و پرکارتر به کار می‌بردند و در ضیافت‌ها و مراسم غیررسمی، مبلمان ساده‌تر توسط آنان و نیز مردم عادی مورد استفاده قرار می‌گرفت.

منابع و مأخذ

- اسفندیاری، آرمیدخت، (۱۳۷۷)، پیشینه صندلی و گل نیلوفر آبی در مدارک باستان‌شناسی، مجله باستان‌شناسی و تاریخ، سال ۱۱، شماره ۱ و ۷۰-۶۳، ۲.
- بریان، پیر، (۱۳۸۱)، امپراتوری هخامنشی، ترجمه ناهید فروغان، تهران: نشر و پژوهش فرزانه روز. بویس، مری، (۱۳۷۵)، تاریخ کیش زرتشت، ترجمه همایون صنعتی‌زاده، تهران: توس.
- پرادا، ایدت، (۱۳۸۳)، هنر ایران باستان، ترجمه یوسف مجیدزاده، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- پوپ، آرتور، (۱۳۸۷)، سیری در هنر ایران، تهران: شرکت انتشارات علمی فرهنگی.
- پلاسعیدی، کتایون، (۱۳۸۱)، نقش مار در فرهنگ و تمدن ایلام، پایان‌نامه کارشناسی ارشد باستان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، مرکز تحصیلات تکمیلی میرداماد.
- رضایی، منصور، (۱۳۸۵)، معماری داخلی در زندگی ایرانیان باستان ۱، فصلنامه هنرمعماری، شماره ۳۳-۳۴، ۱.
- رضایی، منصور، (۱۳۸۵)، معماری داخلی در زندگی ایرانیان باستان ۲، فصلنامه هنر معماری، شماره ۲، ۲۰-۱۶.
- زاهدی، محمدرضا، (۱۳۸۹)، پیشینه تخت و صندلی در ایران، سومین کنفرانس بین‌المللی تجارت جهانی مبلمان، دکوراسیون و طراحی داخلی (دکو ۲۰۱۰)، (قابل دسترس در سایت <http://tefso.ir>) تاریخ دسترسی ۳۰/۱۱/۹۶.
- سجادی، آیدا، (۱۳۸۱)، تخت‌های ایلام از ۳۰۰۰ - ۶۴۰ قبل از میلاد، پایان‌نامه کارشناسی ارشد باستان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، مرکز تحصیلات تکمیلی میرداماد.
- شاپور شهبازی، علیرضا، (۱۳۷۶)، اسب و سوارکاری در ایران باستان، مجله باستان‌شناسی و تاریخ، ش ۱ و ۲، ۴۰-۲۷.
- شاهسوارانی، وحید، لطفی قرایی، فرزانه، (۱۳۹۱)، مبلمان در فرهنگ اورارتو) با نگرشی بر جنس،

- تکنیک ساخت، تزئین)، مجله کندوکاو، سال چهارم، شماره ششم، ۷۶-۵۷.
- قدسی، لیدا، (۱۳۷۶)، بررسی نقوش مهرهای دوره ساسانی و مقایسه با هنرهای آن دوران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد باستان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی.
- کاظم‌پور، زیبا، عابدوست، حسین، (۱۳۸۷)، مفاهیم مرتبط با نماد شیر در هنر ایران باستان تا دوران ساسانی در مقایسه‌ای تطبیقی با هنر بین‌النهرین، نگره، شماره ۸ و ۹، ۹۷-۱۱۱.
- کخ، هاید ماری، (۱۳۷۶)، از زبان داریوش، مترجم پرویز رجبی، تهران: کارنگ.
- کیا، صادق، (۱۳۴۶)، تخت، مجله هنر و مردم، دوره ۶، شماره ۶۴، ۱۵-۲.
- کریستن سن، آرتور، (۱۳۸۲)، ایران در زمان ساسانیان، ترجمه رشید یاسی، تهران: انتشارات صدای معاصر و ساحل.
- گرانت، مایکل، هیزل، جان، (۱۳۹۰)، فرهنگ اساطیر کلاسیک (یونان و روم)، مترجم رضا رضایی، تهران: نشر ماهی.
- گیرشمن، رومن، (۱۳۷۹)، بیشاپور، ترجمه اصغر کریمی، تهران: سازمان میراث فرهنگی کشور.
- گیرشمن، رومن، (۱۳۷۱)، هنر ایران در دوران ماد و هخامنشی، ترجمه عیسی بهنام، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- گیرشمن، رومن، (۱۳۷۰)، هنر ایران در دوران پارت و ساسانی، ترجمه بهرام فره‌وشی، تهران: شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
- عابدی، فاطمه، (۱۳۸۲)، شکل و کاربرد تخت‌های هخامنشی از ۵۵۰ - ۳۳۰ ق.م، پایان‌نامه کارشناسی ارشد باستان‌شناسی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی.
- محمد حسنی، میرزا، (۱۳۹۳)، بازنگری و تأملی در نقش برجسته‌ی محو شده پادشاه ساسانی در نقش رستم، مطالعات باستان‌شناسی، دوره ۶، شماره ۲، ۳۷-۲۱.
- موسوی، سیده مطهره، (۱۳۸۹)، مبلمان ایران باستان (تخت‌های ایران باستان)، فصل‌نامه معماری و ساختمان، شماره ۲۴، ۱۷۹-۱۷۱.
- موسوی، سیده مطهره، (۱۳۸۹)، بررسی اندیشه‌های تاثیر گذار در طراحی مبلمان با نقش‌مایه مار در ایران، فصل‌نامه معماری و ساختمان، شماره ۲۵، ۱۳۰-۱۲۶.
- مهر آفرین، رضا، (۱۳۸۰)، نقوش اساطیری مهرهای استوانه‌ای ایلام، مجله علوم انسانی دانشگاه سیستان و بلوچستان، شماره ۱۵، ۳۰۰-۲۶۹.
- هینس، والتر، (۱۳۸۷)، شهریار ایلام، ترجمه پرویز رجبی، تهران: نشر ماهی.
- Barnett, R. D, (1950), «Excavations of the British Museum at Toprakkale near Van», Iraq XII.
- Harper, P. O, (1979), Thrones and Enthronement Scenes in Sasanian Art, Iran, Vol. 17, 49-64.
- Paspalas, Stavros A., (2000), On Persian-Type Furniture in Macedonia: The Recognition and Transmission of Forms, American Journal of Archaeology, Vol. 104, No. 3, 531-560.
- Saidi, Farrokh, (2006), The Two Versions of the Achaemenid Throne, Bulletin of the Asia Institute, New Series, Vol. 20, 77-86.
- Tadmor, Miriam, (1974), Fragments of an Achaemenid Throne from Samaria, Israel Exploration Journal, Vol. 24, No. 1, 37-43.

Tadmor, Miriam, (1974), Fragments of an Achaemenid Throne from Samaria, Israel Exploration Journal, Vol. 24, No. 1, 37-43.

Zahedi, Mohammad Reza, (2010), Background of the throne and Chair in Iran, Third International Conference on the International Trade of Furniture, Decoration and Interior Design (Deco 2010), (available at <http://tefso.ir>) Date of Access 19/2 / 2018.

- Behnam, Tehran, Shirkat- i Intishārāt- i Ilmī Farhangī.
- Ghirshman, Roman, (1991), Hunar- i Iran Dar Dawrān- i Pārt wa Sāsānī, Trans. Bahram Farahvashi, Tehran, Shirkat- i Intishārāt- i Ilmī Farhangī.
- Ghodsī, Lida, (1997), Barrisī- yi Nu ūsh- i Muhr- hā- yi Dawra- yi Sāsānī wa Mu āyisa Bā Hunar- hā- yi Ān Dawrān, Master's degree Thesis (Studies at Archaeology), Islamic Azad University, Central Tehran Branch.
- Grant, Michael, Hezel, John, (2011), The Culture of Classical Mythology (Greece and Rome), Trans. Reza Rezai, Tehran, Mahi Publication.
- Harper, P. O, (1979), Thrones and Enthronement Scenes in Sasanian Art, Iran, Vol. 17, 49-64.
- Hassani, Mirza Mohammad, (2015), The Vanished Relief of Sassanian King in Naghsh-e Rostam V: An Appraisal, Journal of Archaeological Studies, Vol 6, No 2, 21-37.
- Hines, Walter, (2008), Shahriari Ilam, trans. Parviz Rajabi, Tehran, Mahi publication.
- Kazimpour, Ziba, Abedoost, Hosein, (2008), Concepts related to the symbol of loin in ancient Iranian art until the Sasanian era in comparative with Mesopotamian art, Negareh Journal, No. 8 & 9, 97-111.
- Kia, Sadegh, (1967), «Takht», Hunar wa Mardum, Vol. 6, No. 64, 2-15.
- Koch, Heidemarie, (1998), from the language of Darius, trans. Parviz Rajabi, Tehran, Karang.
- Mousavi, Sayeed Motahareh, (2010), «Mublimān- i Iran- i Bāstān (Takht- hā- yi Iran- i Bāstā)», Architecture and Construction Magazine, No. 24, 171-179.
- Mousavi, Sayeed Motahareh, (2010), «Barrasī- yi Andīsha- hā- yi Talthīr Gudhār dar Tarrāhī Mublimān Bā Naksh- Māya- yi Mār Dar Iran», Architecture and Construction Magazine, No. 25, 126-130.
- Mehr Afarin, Reza, (2002), Mythological motifs of Ilam Cylinder Seals, Human Sciences Journal of Sistan and Baluchestan University, No. 15, 269-300.
- Pla Saeidi, Katayoun, (2003), The role of the snake in the culture and civilization of Ilam, Master's degree Thesis (Studies at Archaeology), Islamic Azad University, Central Tehran Branch.
- Pope, Arthur, (2008), Siyri dar Hunar- i Iran, Tehran, Shirkat- i Intishārāt- i Ilmī Farhangī.
- Pierre, Briant, (2002), Achaemenid Empire, Trans. Nahid Foroughan, Tehran, Farzan Roz Publication.
- Porada, Edith, (2004), The Art of Ancient Iran, tran. Yousef Majidzadeh, Tehran, Tehran University Press.
- Paspalas, Stavros A., (2000), On Persian-Type Furniture in Macedonia: The Recognition and Transmission of Forms, American Journal of Archaeology, Vol. 104, No. 3, 531-560.
- Rezaei, Mansour, (2006), «Mi,mārī- yi Dākhilī Dar Zindigī- yi Iranīān- i Bāstān 1», Fasl- Nāma- yi Hunar- i Mi,mārī, No. 1, 14-33.
- Rezaei, Mansour, (2006), «Mi,mārī- yi Dākhilī Dar Zindigī- yi Iranīān- i Bāstān 2», Fasl- Nāma- yi Hunar- i Mi,mārī, No. 2, 16-20.
- Sajjadi, Ayda, (2002), Takht- hā- yi Ilam Az 3000- 640 Kabl az Milād, Master's degree Thesis (Studies at Archaeology), Islamic Azad University, Central Tehran Branch.
- Saidi, Farrokh, (2006), The Two Versions of the Achaemenid Throne, Bulletin of the Asia Institute, New Series, Vol. 20, 77-86.
- Shapour Shahbazi, Alireza, (1997), Horse and riding in ancient Iran, Bāstān- Shināsī wa Tārīkh, Vol. 11, No. 1 & 2, 27-40.
- Shahsavari, Vahid, Lotfi Qaraee, Farzaneh, (2012), Furniture in the Urartu culture (with a view to gender, technique, decoration), Kandokaw Magazine, Vol. 4, No. 6, 57-76.

Tadmor, Miriam, (1974), Fragments of an Achaemenid Throne from Samaria, Israel Exploration Journal, Vol. 24, No. 1, 37-43.

Zahedi, Mohammad Reza, (2010), Background of the throne and Chair in Iran, Third International Conference on the International Trade of Furniture, Decoration and Interior Design (Deco 2010), (available at <http://tefso.ir>) Date of Access 19/2 / 2018.

- Behnam, Tehran, Shirkat- i Intishārāt- i Ilmī Farhangī.
- Ghirshman, Roman, (1991), Hunar- i Iran Dar Dawrān- i Pārt wa Sāsānī, Trans. Bahram Farahvashi, Tehran, Shirkat- i Intishārāt- i Ilmī Farhangī.
- Ghodsī, Lida, (1997), Barrisī- yi Nu ūsh- i Muhr- hā- yi Dawra- yi Sāsānī wa Mu āyisa Bā Hunar- hā- yi Ān Dawrān, Master's degree Thesis (Studies at Archaeology), Islamic Azad University, Central Tehran Branch.
- Grant, Michael, Hezel, John, (2011), The Culture of Classical Mythology (Greece and Rome), Trans. Reza Rezai, Tehran, Mahi Publication.
- Harper, P. O, (1979), Thrones and Enthronement Scenes in Sasanian Art, Iran, Vol. 17, 49-64.
- Hassani, Mirza Mohammad, (2015), The Vanished Relief of Sassanian King in Naghsh-e Rostam V: An Appraisal, Journal of Archaeological Studies, Vol 6, No 2, 21-37.
- Hines, Walter, (2008), Shahriari Ilam, trans. Parviz Rajabi, Tehran, Mahi publication.
- Kazimpour, Ziba, Abedoost, Hosein, (2008), Concepts related to the symbol of loin in ancient Iranian art until the Sasanian era in comparative with Mesopotamian art, Negareh Journal, No. 8 & 9, 97-111.
- Kia, Sadegh, (1967), «Takht», Hunar wa Mardum, Vol. 6, No. 64, 2-15.
- Koch, Heidemarie, (1998), from the language of Darius, trans. Parviz Rajabi, Tehran, Karang.
- Mousavi, Sayeed Motahareh, (2010), «Mublimān- i Iran- i Bāstān (Takht- hā- yi Iran- i Bāstā)», Architecture and Construction Magazine, No. 24, 171-179.
- Mousavi, Sayeed Motahareh, (2010), «Barrasī- yi Andīsha- hā- yi Talthīr Gudhār dar Tarrāhī Mublimān Bā Naksh- Māya- yi Mār Dar Iran», Architecture and Construction Magazine, No. 25, 126-130.
- Mehr Afarin, Reza, (2002), Mythological motifs of Ilam Cylinder Seals, Human Sciences Journal of Sistan and Baluchestan University, No. 15, 269-300.
- Pla Saeidi, Katayoun, (2003), The role of the snake in the culture and civilization of Ilam, Master's degree Thesis (Studies at Archaeology), Islamic Azad University, Central Tehran Branch.
- Pope, Arthur, (2008), Siyri dar Hunar- i Iran, Tehran, Shirkat- i Intishārāt- i Ilmī Farhangī.
- Pierre, Briant, (2002), Achaemenid Empire, Trans. Nahid Foroughan, Tehran, Farzan Roz Publication.
- Porada, Edith, (2004), The Art of Ancient Iran, tran. Yousef Majidzadeh, Tehran, Tehran University Press.
- Paspalas, Stavros A., (2000), On Persian-Type Furniture in Macedonia: The Recognition and Transmission of Forms, American Journal of Archaeology, Vol. 104, No. 3, 531-560.
- Rezaei, Mansour, (2006), «Mi,mārī- yi Dākhilī Dar Zindigī- yi Iranīān- i Bāstān 1», Fasl- Nāma- yi Hunar- i Mi,mārī, No. 1, 14-33.
- Rezaei, Mansour, (2006), «Mi,mārī- yi Dākhilī Dar Zindigī- yi Iranīān- i Bāstān 2», Fasl- Nāma- yi Hunar- i Mi,mārī, No. 2, 16-20.
- Sajjadi, Ayda, (2002), Takht- hā- yi Ilam Az 3000- 640 Kabl az Milād, Master's degree Thesis (Studies at Archaeology), Islamic Azad University, Central Tehran Branch.
- Saidi, Farrokh, (2006), The Two Versions of the Achaemenid Throne, Bulletin of the Asia Institute, New Series, Vol. 20, 77-86.
- Shapour Shahbazi, Alireza, (1997), Horse and riding in ancient Iran, Bāstān- Shināsī wa Tārīkh, Vol. 11, No. 1 & 2, 27-40.
- Shahsavari, Vahid, Lotfi Qaraee, Farzaneh, (2012), Furniture in the Urartu culture (with a view to gender, technique, decoration), Kandokaw Magazine, Vol. 4, No. 6, 57-76.

was done through library research as well as extensive field research. The statistical population includes the remains of Iranian ancient furniture from the emergence of the Elamite civilization (from the fourth millennium BC) to the extinction of the Sasanians (in the seventh century BC). The result was that the Iranian furniture during the ancient times, despite the many differences, has undergone a continuous way in terms of the design process. It was observed that a large part of Iranian furniture in ancient times was designed with mythological animals, as if the oldest kind of throne in Iran was a throne in the form of a snake. The ancient Elamites, inspired by the mythological and religious animals such as the head of the snake, created the furniture in the form of these animals. Gradually, the use of mythological animals' forms was replaced by the decorative incorporation of mythological animals' parts, such as the use of lion toes in the four legs of a spinner woman's stool in Neo-Elamite period. The Achaemenids continued the Elamite way and used the motifs of the mythological animals such as the head of the lion, in a way that lion toes were used in many examples of Achaemenid furniture. Since the lion is considered as the symbol of power and might in this era, it is the most commonly employed animal motif in the design of the furniture. In the Parthian era, the presence of mythological animals is dimmed, but it is observed that the whole body of the mythological animal forms the base of the furniture. This style was also used in the Sassanid era. Such furniture was often used by the gods, kings and satraps in religious and official ceremonies. The gods and kings used the furniture which was based on the religious and governmental beliefs of the people. For example, in the Elamite civilization, kings and gods used the furniture in the form of snake in religious and official ceremonies since the reverence of the snake was among the most important religious beliefs in Elam. The lion as the most important element of government during the Achaemenid times, or the horse during the Sassanid period were used in the design of the kings' furniture.

Along with the use of furniture with the motifs of mythological animals, the geometric and simple furniture were also used in the banquets and informal ceremonies.

In this way, in general, it can be said that in each period, we observe application of motifs of mythological animals, geometry & simple shapes in furniture design which everyone has been using in accordance with religious & aesthetic principals, social function & status of individuals. In this way, the gods, kings and satraps used sophisticated and delicately wrought furniture in religious and official ceremonies. In the banquets and informal ceremonies, simple furniture was used by them or the common people.

Keywords: Furniture, Throne, Stool, Chair, Ancient Iran.

References: Abedi, Fatemeh, (2003), *Shikl wa Kārburd- i Takht- hā- yi Hakhāmanishī az 550- 330 abl az Mīlād (BC)*, Master's degree Thesis (Studies at Archaeology), Islamic Azad University, Central Tehran Branch.

Boyce, Mary, (1997), *Tārīkh- i kish- i zartosht*, Trans. Homayoun Sanatizadeh, Tehran, Toos.

Barnett, R. D, (1950), «Excavations of the British Museum at Toprakkale near Van», Iraq XII.

Christensen, Arthur, (2004), *Iran during the Sassanid era*, Trans. Rashid Yassi, Tehran, Sedaye moaser & sahel Publications.

Esfandiari, Azarmidokht, (1998), «Pīshīna- yi andalī wa Gul- i Nīlūfar- i Ābī Dar Madārik- i Bāstān- Shināsī», *Bāstān- Shināsī wa Tārīkh*, Vol. 11, No. 1 & 2, 63-70.

Ghirshman, Roman, (2000), *Bishapur*, Trans. Asghar Karimi, Tehran, Sāzmān- i Mīrāth Farhangī- yi Kishwar.

Ghirshman, Roman, (1992), *Hunar- i Iran Dar Dawrān- i Mād wa Hakhāmanishī*, Trans. Isa

Studying the Motifs of Iranian Thrones in Ancient Era and Their Evolution*

Seyyede Motehreh Mousavi, Department of Architecture, Faculty of Art & Architecture, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Hassan Ali Pourmand (Corresponding Author), PhD in Art Research, Associate Professor, Faculty of Art & Architecture, Tarbiat Modares University, Tehran, Iran.

Leila Karimi Fard, Assistant Professor, Faculty of Art & Architecture, South Tehran Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

Received: 2019/05/21 Accepted: 2019/10/20

In Iran, The beginning of the construction of thrones, stools and similar devices coincided with the beginning of urbanization in the sixth millennium BC. Pottery stool belonging to the second half of the 6th millennium BC, which was found in the excavations by Erich Schmidt in the Cheshmeh Ali (Shahr-e-Rey), from 1934 to 1936, is the oldest stool in the Middle East region and is a testimony to the long history of this art among the Iranians. Despite the ancient background of this art in Iran, little attention has been paid to Iranian furniture. This article is a research about Iranian furniture in the ancient period from Elamite dynasty to the end of the Sassanid dynasty and the beginning of Islamic era in Iran. The goals of research are recognition and presentation of different kinds of Iranian furniture as well as expressing how they were in this period. The research attempts to answer the following questions: What are the shapes used in Iranian furniture design in ancient times? What are the related concepts of Iranian furniture in ancient times? In order to answer the questions and reach the goals, while the writers investigated the remaining documents regarding Iranian furniture in the ancient period (including the Elamite, Achaemenid, Parthian and Sassanid periods), they tried to introduce, analyze and express the physical characteristics, symbols and concepts associated with them in this period.

The research is a developing study and is qualitative and heuristic in nature. Data collection

*This article is taken from the first author's PHD Thesis in Arts and Architecture faculty of Islamic Azad University of south Tehran Branch on the title of "Style of Interacting Furniture and Iranian Traditional Houses and Palaces Architecture (With an Emphasis on Qajar Era and Tehran City)" under the supervision of Dr. Hassan Ali Pourmand and Consulting Supervisor Dr. Leila Karimi Fard.